

УДК 658.153

Белялов Талят Енверович

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки
Київський національний університет технологій та дизайну

Гордєєв Олексій Ігорович

магістр
Київський національний університет технологій та дизайну

Белялов Талят Энверович

кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры финансов и финансово-
экономической безопасности
Киевский национальный университет технологий и дизайна

Гордеев Алексей Игоревич

магистр
Киевский национальный университет технологий и дизайна

Beljalov T.

Kiev National University of Technology and Design

Gordeev A.

Kiev National University of Technology and Design

УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ КРИЗИ

Анотація. У статті проаналізовано ліквідність підприємства та запропоновано ряд заходів по удосконаленню управління нею.

Ключові слова: ліквідність, платоспроможність, дебіторська заборгованість, запаси, грошові кошти.

Аннотация. В статье проанализированы ликвидность предприятия и предложен ряд мероприятий по совершенствованию управления ею.

Ключевые слова: ликвидность, платежеспособность, дебиторская задолженность, запасы, денежные средства.

Annotation. In this paper the liquidity and solvency of the company have been analyzed, and ways to improve its management have been suggested.

Key words: liquidity, solvency, accounts receivable, inventory, cash.

Постановка проблеми. В умовах кризи неплатежів, зростання дебіторської і кредиторської заборгованості вітчизняних суб'єктів господарювання, проблема ефективного і збалансованого управління оборотними активами з метою забезпечення його ліквідності є особливо актуальною. Здатність підприємства вчасно та в повному обсязі розраховуватись за плановими платежами та терміновими зобов'язаннями, підтримуючи при цьому звичайний темп господарської діяльності, є однією з

вимог фінансової стабільності підприємства та його конкурентоспроможності. Ліквідність і платоспроможність підприємства дає йому можливість стабільно фінансувати власну діяльність, що відображається у забезпеченості фінансовими ресурсами та характеризує надійність фінансових відносин з іншими фізичними та юридичними особами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням управління ліквідністю підприємства займався цілий ряд вчених, серед яких: А.А. Мазаракі, А.В. Ружицький, А.Г. Гончарук, А.І. Ковальов, В.М. Суторміна, В.Ю. Бабаєв, Г.В. Блакита, Г.О. Крамаренко, Дж. К. Ван Хорн, Дж.К. Шим, І.О. Гальченко, Л.М. Блащак, О.Л. Польова, О.Є. Чорна, Т.В. Момот та інші. Високий науковий внесок зазначених вчених створив вагоме підґрунтя для подальших досліджень у напрямку забезпечення ліквідності та платоспроможності вітчизняних підприємств.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає у обґрунтуванні напрямів покращення управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства на основі вивчення теоретичних та оцінки практичних аспектів обраної проблематики.

Виклад основного матеріалу. Для повноцінного функціонування підприємства в сьогоденних умовах, кожне підприємство має дбати про хороші показники ліквідності та платоспроможності. При розробці політики раціонального управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства розробляється комплекс заходів, спрямованих на забезпечення прискорення оборотності окремих видів поточних активів (дебіторської заборгованості, товарно-матеріальних запасів, поточних фінансових інвестицій).

Є. Є. Іонін вважає, що ліквідність підприємства – це спроможність своєчасно перетворювати активи на гроші з метою виконання необхідних платежів, становить одну із необхідних умов забезпечення платоспроможності. При цьому окремі вчені стверджують, що “платоспроможність ширше поняття, ніж ліквідність” [2, с.34], а інші стверджують, що “ліквідність більш містке поняття” [3, с.143]. А. Д. Шеремет стверджує, що платоспроможність підприємства визначається як здатність покриття всіх зобов’язань підприємства (короткострокових та довгострокових) усіма активами [4, с.165].

Ліквідність і платоспроможність подібні між собою поняття, проте не однозначні, оскільки платоспроможність – це здатність підприємства розраховуватись за борговими зобов’язаннями на конкретний момент, а ліквідність відображає не тільки поточний стан, але й перспективу [1, с.213].

В залежності від ступеня ліквідності всі активи підприємства поділяються на :

1. високоліквідні активи – кошти і короткострокові фінансові вкладення (А1);
2. активи, що швидко реалізуються – дебіторська заборгованість до 1 року (А2);
3. активи, що повільно реалізуються – стаття розділу 2 «Запаси», стаття «Довгострокові фінансові вкладення», стаття «Розрахунки з учасниками» розділ 1 активу, дебіторська заборгованість більш 1 року (А3);

4. активи, що тяжко реалізуються – статті розділу 1 активу балансу, за винятком статей, що увійшли в попередню групу (А4);

Пасиви балансу за ступенем зростання термінів погашення зобов'язань групуються:

1. найбільш термінові зобов'язання – кредиторська заборгованість (П1);
2. короткострокові пасиви – короткострокові кредити і позикові засоби, що підлягають погашенню до 1 року (П2);
3. довгострокові пасиви - довгострокові кредити і позикові засоби (П3);
4. постійні пасиви - статті розділу 1 пасиву балансу (П4);

Для визначення ліквідності балансу варто зіставити підсумки приведених груп активу і пасиву. Баланс вважається ліквідним, якщо має місце таке співвідношення:

$$\begin{aligned} A1 &> П1, \\ A2 &> П2, \\ A3 &> П3, \\ A4 &< П4. \end{aligned}$$

Згрупована фінансова інформація за три роки по активах ТОВ «Укрюгімпекс» за 2012-2014 роки відображена в табл. 1.

Таблиця 1

Згруповані активи за ступенем ліквідності ТОВ «Укрюгімпекс» за 2012-2014 роки

Активи	на 1.01.2013, тис. грн.	на 1.01.2014, тис. грн.	на 1.01.2015, тис. грн.
A1	3,3	1,1	343,5
A2	2121,6	3154,7	2394,9
A3	2834	2680,1	2129,8
A4	365,2	304,1	237,4
РАЗОМ	5324,1	6140	5105,6

Згрупована фінансова інформація за три роки по пасивах ТОВ «Укрюгімпекс» за 2012-2014 роки відображена в табл. 2.

Таблиця 2

Згруповані пасиви за ступенем терміновості оплати ТОВ «Укрюгімпекс» за 2012-2014 роки

Пасиви	на 1.01.2013, тис. грн.	на 1.01.2014, тис. грн.	на 1.01.2015, тис. грн.
П1	3178,8	3466,5	1362,8
П2	0	0	0
П3	483,6	266,3	258,2
П4	1661,7	2407,2	3484,6
РАЗОМ	5324,1	6140	5105,6

Для визначення рівня ліквідності балансу підприємства порівняємо відповідні групи активів та пасивів та виявимо чи виконуються необхідні нерівності (табл.3).

Визначення рівня ліквідності балансу ТОВ «Укрюгімпекс» за 2012-2014 рр.

Роки								
на 01.01.2013			на 01.01.2014			на 01.01.2015		
A1	<	П1	A1	<	П1	A1	<	П1
A2	>	П2	A2	>	П2	A2	>	П2
A3	>	П3	A3	>	П3	A3	>	П3
A4	<	П4	A4	<	П4	A4	<	П4

З табл. 3 видно, що не виконується перше та друге співвідношення, тобто активи, що високоліквідні активи не перевищують короткострокові пасиви. Така ситуація спостерігається продовж всіх періодів, що аналізується. Отже підприємству не вистачить грошових коштів для розрахунку за поточними зобов'язаннями. Таким чином, баланс підприємства не можна вважати достатньо ліквідним. Для того, щоб баланс вважався абсолютно ліквідним необхідно збільшити частку абсолютно ліквідних активів (A1) або зменшити найбільш термінові зобов'язання.

Ліквідність підприємства також оцінюється за допомогою абсолютних та відносних показників. Серед відносних основним є:

- коефіцієнт покриття (загальної ліквідності), показує, яку частину поточних зобов'язань може погасити підприємство, якщо реалізує всі свої оборотні активи, в тому числі і матеріальні запаси. Цей коефіцієнт показує, також, скільки гривень оборотних коштів припадає на кожен гривню поточних зобов'язань. Значення коефіцієнту покриття у межах 1,5 - 2 свідчить про те, що підприємство своєчасно ліквідує борги;
- коефіцієнт швидкої (критичної) ліквідності, показує, яку частину поточних зобов'язань підприємство може погасити за рахунок найбільш ліквідних оборотних коштів: грошових коштів і їх еквівалентів, поточних фінансових інвестицій і дебіторської заборгованості. Він відображає можливість підприємства по погашенню поточних зобов'язань при умові своєчасного проведення розрахунків з дебіторами;
- коефіцієнт абсолютної (грошової) ліквідності показує, яку частину поточних зобов'язань підприємство може погасити грошовими коштами (тобто швидко). Значення коефіцієнта абсолютної ліквідності повинно бути у межах від 0,2 до 0,35.
- коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості розраховується як відношення дебіторської заборгованості до кредиторської заборгованості. Значення коефіцієнта повинно дорівнювати 1,0. Якщо дебіторська заборгованість перевищує кредиторську заборгованість, необхідно з'ясувати причини такого стану (що може бути пов'язане з труднощами при реалізації продукції).

Розраховані показники за 2012-2014 роки по ТОВ «Укрюгімпекс» наведені в табл. 4.

Таблиця 4

Показники ліквідності ТОВ «Укрюгімпекс» за 2012-2014 роки

Показники	на 1.01.2013, тис. грн.	на 1.01.2014, тис. грн.	на 1.01.2015, тис. грн.	Відхилення	
				2013/ 2012	2014/ 2013
Коефіцієнт покриття	1,35	1,56	3,00	0,21	1,44
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,63	0,88	1,89	0,25	1,01
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,0009	0,0003	0,2119	0,00	0,21
Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості	0,67	0,91	1,76	0,24	0,85

Отже, відносно ліквідності підприємства можна зробити наступні висновки:

1. Загальний коефіцієнт ліквідності показує частку поточних зобов'язань, яка може бути покрита поточними активами. Для нормального функціонування підприємства він має коливатися в допустимих межах 1,5-2,0. Аналіз показав відхилення від рекомендованих меж. За період 2012-2014рр. його значення коливалось в межах 1,35-3,0. Тобто тільки в 2012 році загальний коефіцієнт покриття не перевищував нормованих значень. У всі ж інші періоди підприємство має значно більше оборотних активів ніж поточних пасивів, що з боку ліквідності є позитивним моментом, а з боку раціонального втілення коштів в активах – ні. У процесі аналізу коефіцієнтів ліквідності можна зробити висновок, що протягом 2012-2014 років спостерігається щорічне зростання коефіцієнта покриття і на кінець 2014 років він досяг 3,0.
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності показує частку поточних зобов'язань, яка може бути погашена ліквідними коштами та очікуваними надходженнями від дебіторів. Для нормального функціонування підприємства він має коливатись у межах 50-100 %. З аналізу видно, що цей показник протягом трьох періодів завжди відповідає визначеній частці грошових коштів та цінних паперів і дебіторської заборгованості до короткострокових зобов'язань. Цей коефіцієнт показує те, що підприємство може задовольнити короткострокову кредиторську заборгованість за рахунок грошових коштів, цінних паперів та дебіторської заборгованості, оскільки показник коефіцієнта швидкої ліквідності коливається від 0,63 до 1,89, що задовольняє мінімальне значення в 50 % для покриття короткострокових зобов'язань за рахунок ліквідних коштів. До того ж можна стверджувати, що цей коефіцієнт має тенденцію до подальшого збільшення протягом

майбутніх періодів. На кінець 2014 року поточні зобов'язання можуть бути погашені ліквідними коштами та очікуваними надходженнями від дебіторів, в повному обсязі.

3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності показує, яку частину короткострокових пасивів підприємство може одночасно погасити. Для нормального функціонування підприємства він має знаходитись у рекомендованих межах, які становлять 20-35 % одночасного погашення поточних пасивів. На початок 2013 року коефіцієнт становить 0,03% погашення короткострокових пасивів. На кінець 2014 – 21,19%, тобто спостерігається зростаюча тенденція та приближення коефіцієнту до верхньої межі нормативного значення. Така зміна відбулася за рахунок зростання як в абсолютному так і у відносному виразі грошових коштів та більш стрімкої тенденції в тому ж напрямку відносно поточних пасивів. В результаті можна зробити висновок про позитивні зміни показника, тому підприємству потрібно підтримувати й далі таку політику.
4. Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості знаходиться в межах 1,18-1,33, що свідчить – дебіторська заборгованість у підприємства завжди більше кредиторської. Тобто підприємство частіше кредитує боржників, а ніж саме кредитується. Така ситуація не є негативною, адже завжди необхідно пам'ятати про скриту вартість такого виду фінансування як кредиторська заборгованість.

Таким чином, у процесі аналізу ліквідності підприємства встановлено, що загалом воно має позитивну тенденцію протягом досліджуваного періоду. Про це свідчать коефіцієнти абсолютної, швидкої та загальної ліквідності та коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості. До того ж на кінець 2014 року усі коефіцієнти задовольняють мінімальним нормативним умовам. Це відбувається через те, що підприємство може задовольнити більшу частину своїх короткострокових зобов'язань за рахунок високоліквідних активів. За коефіцієнтом абсолютної ліквідності було зроблено висновок, що підприємство має підтримувати політику (зменшення витрат і збільшення доходів), яку обрало в останній період, оскільки за її допомогою, значення коефіцієнта стало відповідати нормам, установленим підприємством. Коефіцієнт покриття показує, що підприємство на даний момент може з надлишком погасити всі короткострокові зобов'язання за рахунок ліквідних активів. Отже, підприємство можна вважати абсолютно ліквідним.

Таким чином, до основних напрямів удосконалення управління ліквідністю ТОВ «Укрюгімпекс» слід віднести покращення управління дебіторської заборгованістю, запасами та грошовими потоками цього підприємства.

Щодо політики управління дебіторською заборгованістю на підприємстві, вона має включати наступні заходи:

- орієнтація на більше число дебіторів для мінімізації ризику несплати одним або декількома великими дебіторами;

- встановлення ліміту на максимальну суму кредиту, а також термінів, на які кредити будуть надані;
- внесення в договір пункту про санкції за порушення умов співпраці;
- слідкування за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості;
- надання знижок дебіторам за умови дострокового погашення позики;
- страхування ризиків;
- оцінка ділової репутації і платоспроможності дебіторів;
- створення резерву сумнівних боргів;
- створити спеціальний підрозділ для регулювання дебіторської заборгованості, або скористатись послугами аутсорсингових компаній.

Політика управління запасами має передбачати наступні заходи:

- запровадження обґрунтованих з економічної точки зору норм запасів;
- впровадження новітньої техніки та технології,
- підвищення питомої ваги продукції, яка має більший попит;
- розширення системи матеріально-технічного забезпечення;
- удосконалення системи мотивуючих заходів за економне використання паливно-енергетичних ресурсів та сировини;
- розвиток стандартизації продукції.

Щодо управління грошовими потоками, збільшення суми чистого грошового потоку можна здійснити за допомогою:

- зниження обсягу постійних витрат підприємства;
- зменшення рівня змінних витрат;
- використання методу прискореної амортизації;
- застосування ефективної податкової політики;
- збуту незадіяних основних засобів, нематеріальних активів та запасів;
- поліпшення системи заходів контролю з метою повного та вчасного стягування штрафних санкцій і дебіторської заборгованості.

Висновки. Ліквідність підприємства – це його здатність своєчасно перетворювати свої активи на грошові кошти з метою здійснення необхідних платежів. Основними напрямками удосконалення управління ліквідністю ТОВ «Укрюгімпекс» є раціональне управління дебіторською заборгованістю, запасами та грошовими потоками господарюючого суб'єкта.

Література:

1. Грабовецький Б. Економічний аналіз / Б. Грабовецький. — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 256 с.
2. Іонін Є. Є. Розв'язання питань методологічного обґрунтування понять “платоспроможність” і “ліквідність” / Є. Є. Іонін // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 6. – С.30–43.
3. Тарасенко Н. В. Економічний аналіз промислового підприємства / Н. В. Тарасенко. – Л.: ЛБІ НБУ, 2010. – 386 с.
4. Шеремет А. Д. Методика фінансового аналізу / А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфулін, Е.В. Негашев. – М.: Инфра-М, 2008. – 208 с.

5. Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://smida.gov.ua/>